



crkva u svijetu

OSVRTI I PRIKAZI

DEUTSCHEROVA BIOGRAFIJA STALJINA

*Isaak Deutscher: Staljin. Politička biografija. Globus, Zagreb, 1977.
S engleskog preveo Konstantin Miles.*

F r a n e F r a n i ć

Autor Isaak Deutscher nastoji objektivno prikazati Staljinovu političku ličnost i ulogu u sovjetskoj i svjetskoj povijesti nakon oktobarske revolucije do njegove smrti, koja je uslijedila 5. ožujka 1953. u 9,30 sati, u dobi od 73 godine. »Staljinovi nasljednici«, piše Deutscher, »koji su mu bili pokorni sluge dok je živio, oslikali su poslije njegove smrti najmračnijim bojama i tonovima turobnost posljednjih godina njegova života i u tome su isticali njegovu potpunu bezobzirnost prema patnjama naroda, potpuni nedostatak razumijevanja za ljude i njegovu nesposobnost. Ima u tim riječima mnogo istine, ali one u isti mah sadrže i žicu parodije, kojoj je svrha da se bolje istaknu navodne vrline njegovih nasljednika. Staljin je u poslijeratnom periodu djelovao i postupao kao i nekada, to jest s onom istom mješavinom hrabrosti i kukavičluka, državništva i nepromišljenosti, oštroumnosti i kratkovidnosti, koje su za njega bile karakteristične u čitavoj njegovoj karijeri; ali u mnogom su pogledu zadaci pred kojima se sada našao bili teži nego ma koji njegov nekadašnji zadatak« (str. 492).

Staljin je uspio da u poslijeratnom razdoblju ostvari sve zadatke koje je postavio pred ruske radnike nakon rata, posebno u teškoj industriji, nuklearnoj proizvodnji i naoružanju. Njegovom je zaslugom porušeni SSSR u ratu uspostavio ekvilibrij ratnog potencijala sa zapadnim silama, ekvilibrij terora, ali ipak neko ravnovjesje u kojemu se održava svjetski mir i u kojemu marksistički socijalizam neprestano osvaja nove zemlje, pa i u samim zapadnim državama prijeti osvajanjem vlasti. Zar je to mogao predvidjeti Trocki o kojemu je s toliko simpatija pisao Deutscher osuđujući Staljina zbog teške i neljudske zloporabe vlasti?! Autor i u ovoj knjizi ostaje pri toj osudi, iako ovdje Staljina uvrštava u pozitivne povijesne ličnosti s obzirom na osnovni pravac djelovanja. Prema Deutscheru je razlika između Hitlera i Staljina kao između dana i noći, kao između napretka i nazatka u povijesnom kretanju.

Autor prati svoga junaka od malih nogu, kada ga je majka u rodnom mjestu, u Gruzijskoj ruskoj pokrajini, u selu Gori, vodila u crkvu. Mali Josif Visarionovič Đugašvili rodio se 21. XII. 1879. Otac mu je bio postolar, a majka služavka u nekoj građanskoj kući dok se nije udala. Dijete je kršteno od mjesnog župnika, majka Jekaterina, pobožna Gruzijka, odgajala je dijete u tradicionalnom vjerskom duhu pravoslavne gruzijske Crkve. I danas njegovu skromnu rodnu kuću, pretvorenu u memorijalni muzej, pokazuju posjetiocima. U djetinjstvu je mali Josif prebolio velike boginje pa mu je lice uvijek ostalo kozičavo, a u šestoj godini je dobio neku drugu tešku bolest od koje je jedva ostao živ, ali nikada poslije nije mogao dobro saviti lijevu ruku. Zbog te će mane budući generalissimus biti oslobođen 1916. od vojne dužnosti.

Mali je »Soso« — ime za Joispa na gruzijskom jeziku — svršio osnovnu crkvenu školu u rodnom Goru kao najodličniji đak, a onda ga je Jekaterina, iako je bila puka sirotinja, dala u sjemenište u Tbilis, maštajući da joj sin ne bude siromašak kao muž, nego svećenik, kome će svi ljubiti ruku, dapače da jednoga dana postane i proto, kojemu će se svi klanjati.

Ali u srednjoj bogosloviji u Tbilisu mladi je Đugašvili upoznao socijalističku literaturu i radnički pokret pa je po malo počeo pisati u radničkim novinama pod nazivom »Koba«. Bio je ogorčen zbog ugnjetavanja svoga gruzijskog naroda od Rusa još u školi u Goru, ali u Tbilisu ta nacionalna raspoloženja ustupala su mjesto revolucionarnim socijalističkim raspoloženjima, koja nije mogao kriti tako da je posljednje godine bogoslovlja, kada je došao pred svećeničko ređenje, bio otpušten iz bogoslovije.

I tako je radnički pokret u Rusiji dobio novog oduševljenog apostola. On će, prema Deutscheru, propovijednički popovski duh ponijeti u novu sredinu revolucionarnog radničkog pokreta. Dapače, onaj glasoviti govor nad Lenjinovim tijelom Deutscher nalazi da je izrečen u čisto »popovskom«, »klerikalnom stilu«, kojega se Staljin nije mogao osloboditi. Zapravo, ono što je ljubio, to je zamrzio, ali se toga nije nikada oslobodio: on je religiju uvijek imao u centru svojega duha.

I tako je mali sjemeništarac, mali Kavkazac, mali bogoslov, malo pomalo došao u središte ruskog socijalizma, najprije na Kavkazu, poslije preko Lenjina u Moskvi. Deutscher ga prikazuje kao voluntaristu, voljni tip, bez inventivnih ideja, kao majstora u snalaženju u situacijama, kao nesavjesnog čovjeka koji likvidira svoje protivnike, jednoga po jednoga. Služeći se npr. Buharinom on likvidira trockiste, a poslije buharinovce služeći se liberalnim staljinistima, da bi zatim likvidirao i one staljiniste koji bi pokazali i najsišniji neslaganje s njegovim idejama i stajalištima.

Tako se taj čovjek dokopavao vlasti kakvu nitko nikada u Rusiji nije imao. Postrijeljao je bez milosrđa sve svoje protivnike, na desetine tisuća bez procesa, kaže autor. Ali gdje su oni »milijuni«? Autor spominje posljednju aferu, koja zbog Staljinove smrti nije privedena kraju, to jest »zavjeru židovskih liječnika« koja bi bila dovela vjerojatno do progona Židova. Ali koliko je postrijeljano i odvedeno u logore zbog pravoslavne vjere? To autor, koji je bio član poljske komunističke partije, nigdje ne spominje.

U kontekstu bogatih političkih zbivanja dan je detaljan prikaz sovjetske unutrašnje i vanjske politike, procesa kolektivizacije sela i industrijalizacije zemlje, ratnih poraza (poginulo 20.000.000 ljudi) i velike pobjede u II svjetskom ratu.

Sumnjičavost, nepovjerenje i gotovo luđačko proganjanje ljudi, među kojima su bili i neki jugoslavenski komunisti, doveli su do poznatih staljinističkih čistki, kojih se danas svi komunisti odriču, ali koje su u svoje vrijeme branili. A Trocki, koji ga je u pravo vrijeme kritizirao, još nije rehabilitiran. U razdoblju poslije rata Staljin se opredijelio za ideju širenja socijalističke revolucije i u zemljama u kojima ona nije sazrela, to jest širenja revolucije odozgo, pomoću vojničke sile i osvajanja.

Knjiga je majstorski napisana pomoću obilne izvorne građe i literature.